

Dobro i odpowiedzialność

Realizacja Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego

(wybrane fragmenty z komunikatu konferencji ministrów odpowiedzialnych
za szkolnictwo wyższe, Berlin 19 września 2003).

W dniach 18-19 września 2003 r. ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe z 33 krajów europejskich spotkali się w Berlinie w celu dokonania oceny osiągniętego postępu w zakresie realizacji Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EHEA) oraz ustanowienia priorytetów i nowych celów na nadchodzące lata. Jednym z głównych celów spotkania w Berlinie było zdynamizowanie Procesu Bolońskiego.

Mając na uwadze wzmocnienie spójności społecznej i zmniejszenie nierówności społecznych i nierówności płci, zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim, ministrowie uznali, że potrzeba zwiększenia

konkurencyjności EHEA musi być zrównoważona poprawą jego cech społecznych. W tym kontekście potwierdzili swoje stanowisko, że szkolnictwo wyższe jest zarówno dobrem, jak i odpowiedzialnością publiczną.

Ministrowie zgodzili się także podjąć wysiłki w celu zapewnienia w swoich krajach bliższych związków ogólnych pomiędzy szkolnictwem wyższym a systemami badawczymi, wzmacniając w ten sposób podstawę Europy Wiedzy. Celem jest zachowanie bogactwa kulturowego i różnorodności językowej Europy – opartych na dziedzictwie zróżnicowanych tradycji – oraz rozwijanie jej potencjału innowacji i rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez zwiększoną współpracę pomiędzy europejskimi szkołami wyższymi.

Ministrowie podkreślili znaczenie wszystkich elementów Procesu Bolońskiego dla ustanowienia EHEA i potrzebę zintensyfikowania wysiłków na poziomie uczelnianym, krajowym i europejskim. Aby jednak nadać procesowi dalszego impetu, zobowiązali się do wzmocnienia wysiłków w ciągu następnych 2 lat w celu:

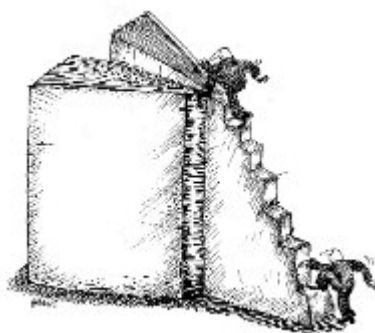
- promowania skutecznych systemów zapewnienia jakości,
- zwiększenia efektywnego wykorzystania systemu opartego na dwóch cyklach kształcenia,
- poprawy systemu uznawania stopni i okresów studiów.

ZAPEWNIENIE JAKOŚCI

Jakość szkolnictwa wyższego leży u podstaw tworzenia EHEA. Ministrowie zobowiązali się do wspierania dalszego rozwoju jakości na poziomie szkoły wyższej, krajowym i europejskim. Podkreślili potrzebę rozwoju wzajemnie podzielanych kryteriów i metodologii na temat zapewnienia jakości. W komunikacie berlińskim zaakcentowali, że zgodnie z zasadą autonomii uczelni główna odpowiedzialność za zapewnienie jakości w szkolnictwie wyższym spoczywa na każdej szkole wyższej i stanowi to podstawę rzeczywistej odpowiedzialności systemu akademickiego w krajowych ramach jakości. Ministrowie uzgodnili, że do 2005 r. krajowe systemy zapewnienia jakości powinny obejmować:

- definicję obowiązków zainteresowanych ciał i instytucji,
- ocenę programów lub uczelni, w tym ocenę wewnętrzną i zewnętrzną, uczestnictwo studentów i publikację wyników,
- system akredytacji, certyfikacji lub porównywalne procedury,
- uczestnictwo międzynarodowe, współpracę i tworzenie sieci.

Rys. Małgorzata Gnyś-Wysocka

Ministrowie wezwali Europejską Sieć ds. Zapewnienia Jakości (ENQA), poprzez jej członków, aby we współpracy z Europejskim Stowarzyszeniem Uniwersytetów (EUA), Europejskim Stowarzyszeniem Instytucji w Szkolnictwie Wyższym (EURASHE) i Krajowymi Związkami Studentów (ESIB) opracowała uzgodniony zespół standardów, procedur i wytycznych na temat zapewnienia jakości, zbadała sposoby zapewnienia właściwego systemu peer review i agencji lub ciał akredytacyjnych oraz poprzez grupę kontynuowania prac (Follow-up Group) przedstawiła ministrom sprawozdanie w 2005 r. Kompetencje i wiedza innych stowarzyszeń i sieci zapewnienia jakości zostaną także należycie uwzględnione.

STRUKTURA STOPNI

Ministrowie zauważyli z przyjemnością, że w następstwie ich zaangażowania, w Deklaracji Bolońskiej, w system o dwóch cyklach, ma teraz miejsce szeroko zakrojona restrukturyzacja krajobrazu szkolnictwa wyższego. Wszyscy ministrowie zobowiązali się do rozpoczęcia do 2005 r. wprowadzania w swoich krajach systemu o dwóch cyklach. Podkreślili wagę utrwalenia dokonanego postępu oraz poprawy rozumienia i akceptacji nowych kwalifikacji poprzez wzmocnienie dialogu wewnątrz szkół wyższych i pomiędzy szkołami wyższymi a pracodawcami.

Zachęcili państwa członkowskie do opracowania w swoich systemach szkolnictwa wyższego ram porównywalnych i kompatybilnych kwalifikacji, które będą zmierzać do opisanie kwalifikacji pod kątem obciążenia pracą, poziomu, wyników nauki, kompetencji i profilu. Podejmą się także opracowania łączących ram kwalifikacji do EHEA.

Stopnie pierwszego i drugiego cyklu powinny mieć inne orientacje i różne profile w celu wyjścia naprzeciw różnorodności potrzeb indywidualnych, akademickich i rynku pracy. Stopnie pierwszego cyklu powinny dawać dostęp, w sensie Lizbońskiej Konwencji Uznawania, do programów drugiego cyklu. Stopnie drugiego cyklu powinny dawać dostęp do studiów doktorskich. Ministrowie zaprosili grupę kontynuowania prac do zbadania, czy i jak krótsze szkolnictwo wyższe może być związane z pierwszym cyklem ram kwalifikacyjnych. Jest to z pewnością ukłon w stronę krajów, które tradycyjnie, w ramach pierwszego cyklu, rozwijają także krótkie studia, roczne i dwuletnie.

PROMOCJA MOBILNOŚCI

Mobilność studentów oraz pracowników akademickich i administracyjnych stanowi podstawę ustanowienia EHEA. Ministrowie podkreślili jej wagę dla sfer akademickich i kulturowych, a także politycznych, społecznych i gospodarczych. Odnotowali z satysfakcją w tym kontekście, że od ich ostatniego spotkania zwiększyły się liczby dotyczące mobilności, także dzięki znacznemu wsparciu programów Unii Europejskiej, i zgodzili się podjąć niezbędne kroki w celu poprawy jakości i zakresu danych statystycznych na temat mobilności studentów.

Potwierdzili zamiar podjęcia wszelkich wysiłków w celu usunięcia wszystkich przeszkód mobilności w EHEA. Mając na uwadze promowanie mobilności studentów, ministrowie podejmą niezbędne kroki, aby umożliwić przenośność krajowych pożyczek i grantów.

PUNKTY KREDYTOWE

Ministrowie podkreślili z naciskiem rolę spełnianą przez Europejski System Transferu Punktów Kredytowych (ECTS) w ułatwianiu mobilności studentów i opracowaniu międzynarodowych programów nauczania. Odnotowali, że ECTS staje się coraz bardziej uogólnioną podstawą krajowych systemów punktów kredytowych. Ministrowie zachęcili do dalszego postępu, aby ECTS stał się nie tylko systemem transferu punktów, ale także ich

akumulacji, i był stosowany konsekwentnie w miarę jego rozwoju w pojawiającym się Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego.

UZNAWANIE STOPNI

Ministrowie podkreślili znaczenie Lizbońskiej Konwencji Uznawania, która powinna być ratyfikowana przez wszystkie kraje uczestniczące w Procesie Bolońskim i wzywają sieci ENIC (Europejska Sieć Ośrodków Informacyjnych) i NARIC (Krajowy Ośrodek Informacji i Uznawania Akademickiego) wraz z kompetentnymi władzami krajowymi, aby promowały wprowadzenie w życie tej konwencji (Polska, jak dotychczas, nie ratyfikowała tej konwencji). Przyjęli jako cel, aby każdy absolwent szkoły wyższej, począwszy od 2005 r., otrzymywał automatycznie i bezpłatnie suplement do dyplomu, który powinien być wydawany w szeroko używanym języku europejskim.

SZKOŁY WYŻSZE I STUDENCI

Ministrowie powitali z zadowoleniem zaangażowanie szkół wyższych i studentów w Proces Boloński, zdając sobie sprawę, że ostatecznie to aktywne uczestnictwo wszystkich partnerów w tym procesie zapewni mu długoterminowy sukces. Świadomi wkładu do rozwoju gospodarczego i społecznego, jaki mogą wnieść silne szkoły wyższe, ministrowie zgodzili się, że szkoły wyższe muszą być upoważnione do podejmowania decyzji na temat ich wewnętrznej organizacji i administracji. Wezwali ponadto szkoły wyższe do całkowitego zintegrowania reform z podstawowymi funkcjami i procesami szkoły. Ministrowie odnotowali konstruktywne uczestnictwo w Procesie Bolońskim organizacji studenckich i podkreślili potrzebę stałego włączenia studentów w inne działalności w ich stadium początkowym. Studenci są pełnymi partnerami w zarządzaniu w szkolnictwie wyższym. Ministrowie wezwali szkoły wyższe i organizacje studenckie do określenia sposobów zwiększenia zaangażowania studentów w zarządzanie w szkolnictwie wyższym.

Ministrowie podkreślili z naciskiem konieczność zapewnienia właściwych warunków studiowania i życia studentom, tak aby mogli kończyć swoje studia skutecznie i we właściwym czasie, bez przeszkód związanych z ich środowiskiem społecznym i ekonomicznym.

PROMOCJA EUROPEJSKIEGO WYMIARU

Ministrowie zauważyli, że po ich wezwaniu w Pradze są opracowywane dodatkowe moduły, kursy i programy nauczania z treścią, orientacją lub organizacją europejską. Przez szkoły wyższe w różnych krajach europejskich podejmowane są inicjatywy, aby zmobilizować środki akademickie i tradycje kulturowe w celu promowania rozwoju zintegrowanych programów studiów i wspólnych stopni na poziomie pierwszym, drugim i trzecim.

Ministrowie podkreślili konieczność zapewnienia w programach wspólnych stopni znacznego okresu studiów za granicą, jak również zapewnienia różnorodności językowej i nauki języka, tak aby studenci mogli osiągnąć pełne potencjalne możliwości w zakresie tożsamości, obywatelstwa i zatrudnienia w Europie. Ministrowie zgodzili się zaangażować na poziomie krajowym w usunięcie przeszkód prawnych ustanowienia i uznawania takich stopni i do aktywnego wspierania ich rozwoju oraz zapewnienia jakości zintegrowanych programów studiów prowadzących do wspólnych stopni.

ATRAKCYJNOŚĆ I OTWARTOŚĆ EHEA

Ministrowie zgodzili się, że powinna być wzmocniona atrakcyjność i otwartość europejskiego szkolnictwa wyższego. Potwierdzili swoją gotowość do dalszego rozwoju programów stypendialnych dla studentów z krajów trzecich. Oświadczyli, że wymianami międzynarodowymi w szkolnictwie wyższym powinno się zarządzać na podstawie jakości i wartości akademickiej oraz zgodzili się pracować w tym celu na wszystkich właściwych

forach, które powinny obejmować partnerów społecznych i gospodarczych. Zachęcili do współpracy z regionami w innych częściach świata poprzez otwarcie seminariów i konferencji bolońskich dla przedstawicieli z tych regionów.

EDUKACJA USTAWICZNA

Ministrowie podkreślili znaczenie szkolnictwa wyższego w urzeczywistnieniu edukacji ustawicznej. Zobowiązali się podjąć kroki, aby dostosować politykę krajową do realizacji tego celu i zachęcić szkoły wyższe oraz wszystkich zainteresowanych do wzmocnienia możliwości edukacji ustawicznej na poziomie szkolnictwa wyższego, w tym uznawania poprzedniej nauki. Podkreślili, że takie działanie musi być integralną częścią działalności szkolnictwa wyższego.

Ministrowie ponadto wezwali pracujących nad ramami kwalifikacji do EHEA, aby włączyli szeroki zakres elastycznych ścieżek nauki, możliwości oraz technik i we właściwy sposób wykorzystali punkty kredytowe ECTS. Podkreślili z naciskiem konieczność poprawy możliwości dla wszystkich obywateli, zgodnie z ich aspiracjami i zdolnościami, aby mogli wykorzystywać ścieżki edukacji ustawicznej do, jak i wewnątrz szkolnictwa wyższego.

DODATKOWE DZIAŁANIA

Świadomi potrzeby promowania w Europie Wiedzy bliższych związków pomiędzy Europejskim Obszarem Szkolnictwa Wyższego (EHEA) a Europejskim Obszarem Badawczym (ERA) i znaczenia badań jako integralnej części szkolnictwa wyższego w całej Europie, ministrowie uznali za konieczne wyjść poza obecną koncentrację na dwóch cyklach kształcenia, włączając poziom doktorski, jako trzeci cykl kształcenia w Procesie Bolońskim. Podkreślili z naciskiem znaczenie badań i szkolenia badawczego oraz promowania interdyscyplinarności w utrzymaniu i poprawie jakości szkolnictwa wyższego i, mówiąc ogólnie, wzmocnieniu jego konkurencyjności. Ministrowie wezwali do zwiększenia mobilności na poziomie doktorskim i poddoktorskim, zachęcając zainteresowane szkoły wyższe do zwiększenia współpracy w zakresie studiów doktorskich i szkolenia młodych pracowników badawczych. Zobowiązali się podjąć wszelkie niezbędne wysiłki, aby uczynić europejskie szkoły wyższe partnerami jeszcze bardziej atrakcyjnymi i skutecznymi. Dlatego proszą szkoły wyższe o zwiększenie roli i znaczenia badań w rozwoju technologicznym, społecznym i kulturowym oraz na potrzeby społeczeństwa. Ministrowie rozumieją, że istnieją przeszkody hamujące osiągnięcie tych celów i że nie mogą być one usunięte przez same szkoły wyższe. Wymaga to silnego wsparcia, w tym finansowego, i odpowiednich decyzji ze strony rządów i ciał europejskich.

Na koniec ministrowie oświadczyli, że sieciom na poziomie doktorskim powinno się udzielić wsparcia, aby pobudzić rozwój doskonałości i aby stały się one cechą charakterystyczną Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

OCENA SYTUACJI

Mając na uwadze cele ustalone na 2010 r., oczekuje się opracowania bilansu osiągniętego postępu w Procesie Bolońskim. Operacja oceniająca sytuację, przeprowadzona w połowie trwania procesu, dostarczy niezawodnej informacji na temat rzeczywistego rozwoju procesu i da możliwość, w razie potrzeby, podjęcia środków korekcyjnych. Ministrowie obarczyli grupę Follow-up zadaniem zorganizowania w porę procesu oceniającego sytuację i przygotowania szczegółowych raportów na szczyt w 2005 r., na temat postępu i wprowadzenia w życie następujących priorytetów ustalonych na następne 2 lata:

- zapewnienie jakości,
- system o dwóch cyklach,
- uznawanie stopni i okresów studiów.

Kraje uczestniczące w Procesie Bolońskim będą przygotowane na umożliwienie dostępu do niezbędnych informacji dotyczących badań na temat szkolnictwa wyższego, odnoszących się do celów tego procesu. Zostanie ułatwiony dostęp do banków danych i trwających badań oraz wyników badań. Ministrowie postanowili odbyć następną konferencję w mieście Bergen (Norwegia) w maju 2005 r.